

บทที่ 5

ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth theories) หรือตัวแบบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth models) คือทฤษฎีหรือตัวแบบที่อธิบาย หรือแสดงถึงตัวกำหนด หรือองค์ประกอบในกระบวนการของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้อาจเป็นทฤษฎีหรือตัวแบบง่าย ๆ ที่อธิบายหรือแสดงถึงองค์ประกอบพื้นฐานในกระบวนการของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (เช่น อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตและผลผลิตของระบบเศรษฐกิจโดยส่วนรวม หรืออธิบายบทบาทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่อการขยายตัวหรือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวม เป็นต้น) หรืออาจเป็นทฤษฎีหรือตัวแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยศึกษาและอธิบายการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจเจาะลึกเข้าไปในสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ (ที่มีระดับเทคโนโลยี ปัจจัยการผลิตที่อาจจะใช้ในสาขาเศรษฐกิจนั้น ๆ และองค์ประกอบอื่น ๆ ในสาขาเศรษฐกิจนั้น ๆ แตกต่างกัน) แทนที่จะมองระบบเศรษฐกิจเป็นระบบเดี่ยวง่าย ๆ นอกจากนี้ยังอาจจะเป็นทฤษฎีหรือตัวแบบที่ศึกษาการจัดสรรทรัพยากรระหว่างสาขาเศรษฐกิจ หรือศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตของเศรษฐกิจสาขาต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าทฤษฎีหรือตัวแบบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะเป็นตัวแบบง่าย ๆ หรือซับซ้อน ทฤษฎีการเจริญเติบโตหรือตัวแบบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่การอธิบายสาเหตุหรือผลของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการนำเอาทฤษฎีหรือตัวแบบไปประยุกต์ใช้ ในรูปของการให้ข้อเสนอแนะทางนโยบายเพื่อก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในรูปแบบและทิศทางที่พึงประสงค์

จะเห็นได้ว่า การศึกษาทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาเศรษฐศาสตร์การพัฒนา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากวิชานี้เป็นเพียงวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจเบื้องต้น การศึกษาทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (และทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ ในบทที่ 6) จึงมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อให้ นักศึกษาได้สัมผัส เข้าใจลักษณะ รูปแบบ เนื้อหา และแนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีง่าย ๆ (แต่มีความสำคัญ) บางทฤษฎี เพื่อเป็นฐานในการศึกษาทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (และการพัฒนาเศรษฐกิจ) ในระดับสูงขึ้นไป ดังนั้น เนื้อหาสาระในบทนี้ จะเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึง ทฤษฎีการเจริญเติบโตของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก

(classical economists) โดยเน้นถึงแนวความคิดของ อัดัม สมิท (Adam Smith) เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) และโรเบิร์ต มัลธัส (Robert Malthus) จากนั้นจะเป็นการศึกษาถึงทฤษฎีของ ฮาร์รอด-โดมาร์ (Roy F. Harrod & Evsey Domar) ทฤษฎีของพวกนีโอคลาสสิก (neoclassical economists) ทฤษฎีหรือตัวแบบของคาลดอร์ (Nicholas Kaldor) ตัวแบบของ คาลดอร์-เมอร์ลีส (N.Kaldor & James A. Mirrlees) และทฤษฎีลำดับขั้นการเจริญเติบโตของรอสโตว์ (w.w. Rostow)

1. ทฤษฎีการเจริญเติบโตของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก

(Classical economists' theories of economic growth)

Adam Smith ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1723-1790 ได้ชื่อว่าเป็นผู้ก่อตั้งสำนักคลาสสิก และได้รับการยอมรับว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์การพัฒนาคนแรก เพราะการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของความมั่นคงแห่งชาติในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า The Wealth of Nation เป็นการปูพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจแก่นักเศรษฐศาสตร์รุ่นต่อมา แต่แนวคิดเกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นแล้ว ในช่วงปลายศตวรรษที่ 14 - ต้นศตวรรษที่ 15 แนวคิดพาณิชย์นิยม (Mercantilism) หรือลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจ (economic nationalism) ได้เกิดขึ้นในอังกฤษ แนวคิดนี้เน้นว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือความมั่นคงแห่งชาติแสดงด้วยความสามารถของประเทศในการแสวงหาซึ่งโลหะมีค่าคือทองคำและเงิน (ซึ่งเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนในขณะนั้น) และโดยที่ประเทศอื่นคือคู่แข่งทางการค้าและเป็นแหล่งทรัพยากรที่ประเทศอาจจะนำเอามาใช้ได้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะใช้อำนาจโดยทุกวิถีทาง (เช่น การล่าเมืองขึ้น การปกป้องคุ้มครองกิจการภายใน การกีดกันการนำเข้า นโยบายกีดการค้า การส่งเสริมการส่งออก การผูกขาดทางการค้า ฯลฯ) ที่จะสนับสนุนหรือคุ้มครองผู้ผลิตภายในและส่งเสริมความเจริญหรือความมั่งคั่งของประเทศ

ในปลายศตวรรษที่ 17-ต้นศตวรรษที่ 18 แนวความคิดดังกล่าวเริ่มเสื่อมสลายลง ทั้งนี้เนื่องจากข้อเท็จจริงในขณะนั้นแสดงให้เห็นว่า การขยายตัวของการค้าและอุตสาหกรรมเป็นไปไม่ได้เต็มที่เพราะการแทรกแซงของรัฐบาลในทางเศรษฐกิจ ในช่วงนั้น นักเศรษฐศาสตร์ 2 กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการเสนอความคิดคัดค้าน

ลัทธิพาณิชย์-ชาตินิยม (หรือพวก Mercantilists) ก็ได้เสนอแนวคิดว่าการแทรกแซงของรัฐบาลจะก่อผลเสียต่อการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจ กลุ่มแรกคือกลุ่มฟิซิโอแครทส์ (Physiocrats) นำโดย Quesney (ค.ศ. 1691-1774) และกลุ่มคลาสสิก (Classical economists) นำโดย Adam Smith (ค.ศ. 1723-1790)

แนวคิดของพวกฟิซิโอแครทส์²¹ เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบลัทธิพาณิชย์นิยมและระบบฟิวคัลในฝรั่งเศส พวกฟิซิโอแครทส์เชื่อในเรื่องการจัดลำดับโดยธรรมชาติ (natural order) และเชื่อว่าสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ก็คือการได้รับผลตอบแทนจากกำลังแรงงานของตน อันไม่ขัดต่อผลประโยชน์ของคนอื่น ดังนั้นพวกนี้จึงต่อต้านความเชื่อแบบฟิวคัล (การมีทาส หรือกรรมกรติดที่ดินของพวกศักดินา) รวมทั้งต่อต้านความเชื่อแบบพาณิชย์นิยม (ที่เน้นการส่งออกสินค้าที่ผลิตโดยแรงงานราคาถูก การผูกขาดและการกีดกันทางการค้า) นอกจากนี้ยังต่อต้านแนวคิดเรื่องบทบาทของรัฐบาลในการตั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจหรือการเข้าแทรกแซงโดยรูปแบบต่าง ๆ ของรัฐบาล แต่เน้นให้การสนับสนุนแนวคิดที่ว่าด้วย “การมีอิสระในทางธุรกิจภายในประเทศและการค้าเสรีภายนอกประเทศ” (laissez faire, laissez passer)

นักเศรษฐศาสตร์ก็กลุ่มหนึ่งที่มีความคิดต่อต้านกลุ่มพาณิชย์นิยม ก็คือ นักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก (หมายถึง งานของนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษในช่วงต้นศตวรรษที่ 18 อันได้แก่ Adam Smith, David Ricardo, Robert Malthus, John Stuart Mill เป็นต้น) ซึ่งได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญ และเป็นฐานของการพัฒนาทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะต่อมา

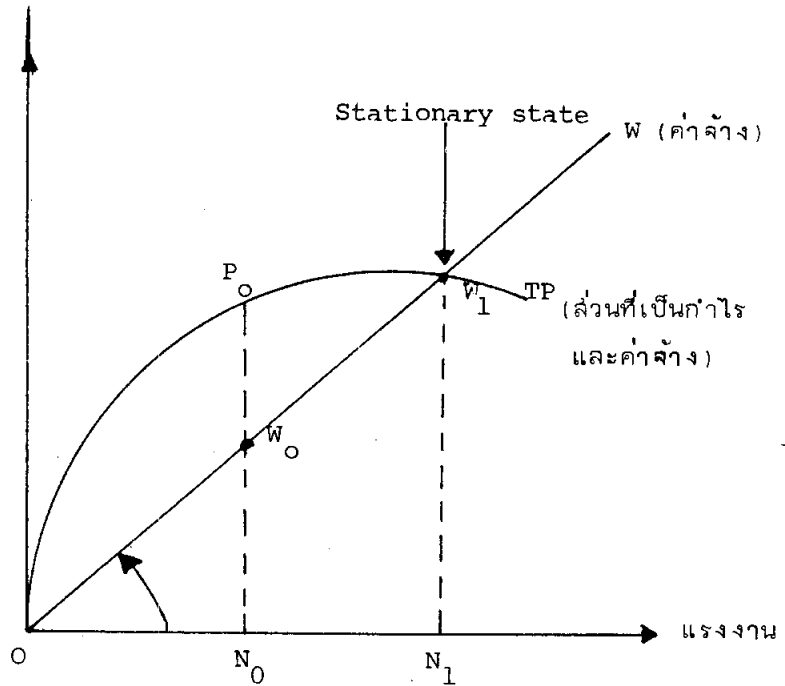
อย่างไรก็ดี ในที่นี้เราจะศึกษาทฤษฎีของ Adam Smith, David Ricardo และ Robert Malthus เพราะนักเศรษฐศาสตร์ทั้งสาม เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญและมีส่วนร่วมในการพัฒนาทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์โดยได้เสนอวิธีการวิเคราะห์เศรษฐกิจ และกฎทางเศรษฐศาสตร์ที่จะใช้ในการวิเคราะห์ที่สำคัญหลายประการ

เมื่อกล่าวถึงทฤษฎีการเจริญเติบโตของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก เราอาจกล่าวได้ว่า ลักษณะการวิเคราะห์หรือแนวคิดจะตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เหมือนกันอย่างน้อย 6 ประการ คือ

- ก. เป็นการวิเคราะห์ศึกษาระบบเศรษฐกิจในเชิงมหภาค หรือเป็นการมองเศรษฐกิจในภาพรวม (macro-approach) เกี่ยวกับวิธีหรือแนวทางในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

- ข. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อในเรื่องของการปล่อยให้ระบบเศรษฐกิจดำเนินไปเองโดยอิสระ (laissez-faire) ทั้งนี้เพราะเชื่อในการดำรงอยู่ของประสิทธิภาพในตลาดเสรี ว่าจะเป็นไปได้โดยอัตโนมัติในระบบแข่งขันที่เป็นอิสระจากการแทรกแซงของรัฐบาล และเชื่อในเรื่องของความไม่ขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลและผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม หรือเชื่อในความลงรอยกันของผลประโยชน์ของสังคมว่าจะเกิดขึ้น (เพราะการที่ปัจเจกบุคคลพยายามแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน เขาได้ช่วยให้สังคมโดยรวมบรรลุถึงการได้ผลประโยชน์สูงสุดในขณะเดียวกัน)
- ค. เน้นการออม (โดยนายทุน-เจ้าของที่ดิน) ว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะทำให้การสะสมทุนซึ่งเป็นหัวใจของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปได้
- ง. เชื่อว่ากำไรเป็นแรงจูงใจของการลงทุน และเชื่อว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมในภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการลดน้อยถอยลงของผลประโยชน์ (Law of diminishing returns) จะเกิดขึ้นในภาคเกษตรเพราะการมีที่ดินจำกัด แต่อาจไม่เกิดขึ้นในภาคอุตสาหกรรม
- จ. เชื่อในเรื่องของกฎเหล็กแห่งค่าจ้าง (iron law of wage) ซึ่งกล่าวว่าอัตราค่าจ้างโดยธรรมชาติ (natural wage rate) จะอยู่ที่ระดับพอยังชีพ (ในระยะสั้นอัตราค่าจ้างอาจจะไหวตัวขึ้นลง แต่ในที่สุดแล้วจะกลับเข้าสู่ระดับคุณภาพระยะยาว ณ ระดับพอยังชีพเสมอ)
- ฉ. เชื่อว่าภาวะชงักงันทางเศรษฐกิจ (stationary state) เป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ ที่จุดชงักงันทางเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจจะหยุดชงัก กระบวนการสะสมทุนจะสะดุดหยุดลง ประชาชนไม่เพิ่ม กำไรของผู้ประกอบการจะลดลงจนถึงศูนย์ (ได้กำไรปกติ) และอัตราค่าจ้างจะอยู่ในระดับแค่พอยังชีพซึ่งสามารถอธิบายโดยรูปได้ดังนี้^{3/}

ผลผลิตของสังคมที่เป็นกำไรและค่าจ้าง (ผลผลิตรวม-ค่าเช่า)

สมมุติแกนตั้งแสดงถึง ผลผลิตรวมในระบบเศรษฐกิจที่หักส่วนที่เป็นค่าเช่าออกแล้ว หรือก็คือผลผลิตรวมของสังคมส่วนที่ตกถึงนายทุนในรูปของกำไร และส่วนที่ตกถึงแรงงานในรูปของค่าจ้าง แกนนอนแทนด้วยปริมาณแรงงานในระบบเศรษฐกิจ เส้น TP ก็คือเส้นผลผลิตรวมของสังคมส่วนที่ตกถึงนายทุนและแรงงาน ซึ่งจะมีคุณสมบัติเหมือนเส้นผลผลิตรวมทั่วไป คือการจ้างงานเพิ่มขึ้นมีผลให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น จนถึงจุด ๆ หนึ่งการจ้างงานเพิ่มขึ้นอาจทำให้ผลผลิตรวมลดลงเพราะกฎการลดน้อยถอยลงของการผลิต (Law of diminishing returns) เส้น OW คือเส้นค่าจ้าง หรือเส้นที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการจ้างงานกับผลผลิตในรูปของค่าจ้างที่ได้รับ เส้น OW เป็นเส้นตรงออกจากจุด origin แสดงว่า อัตราค่าจ้างหรือค่าจ้างเฉลี่ย (ซึ่งก็คือ ค่า slope ของเส้น OW) คงที่ทุก ๆ ระดับการจ้างงาน ถ้ามีการจ้างงานในระดับ ON_0 จะเห็นว่า ผลผลิตของสังคมส่วนที่เป็นค่าจ้างหรือส่วนที่ตกถึงแรงงานจะเท่ากับ $N_0 W_0$ (อัตราค่าจ้าง = $\frac{N_0 W_0}{ON_0}$ และผลผลิตส่วนที่ตกถึงนายทุนในรูปของกำไรเท่ากับ $W_0 P_0$ ถ้าระบบเศรษฐกิจขยายตัวมีการจ้างงานมากขึ้น เช่น มีการจ้างงานในจำนวน ON_1 จะเห็นได้ว่า ผลผลิตส่วนที่ตกถึงแรงงานจะเท่ากับ $N_1 W_1$ ณ จุดนี้กำไรของนายทุนจะเท่ากับ 0 การสะสมทุนจะสะดุดหยุดลง ระบบเศรษฐกิจ

เข้าสู่ภาวะชงกันและที่จุดนี้อัตราค่าจ้าง = $\frac{N_1 W_1}{ON_1} = \frac{N_0 W_0}{ON_0}$ = ค่าจ้างพอประทังชีพ และประชากรจะไม่เพิ่ม ดังนั้นจุด W_1 ก็คือจุดชงกันทางเศรษฐกิจ (stationary state) ที่กลุ่มคลาสสิกกล่าวถึงนั่นเอง

1.1 ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของ อัดัม สมิธ (Adam Smith)

อัดัม สมิธ (1723-1790) เป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกที่ให้แนวคิดอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับเรื่องของการพัฒนา (ซึ่งในขณะนั้นเน้นที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ) โดยเขียนหนังสือ The Wealth of Nation (1776) ซึ่งหนังสือนี้ แม้จะครอบคลุมถึงเรื่องต่างๆ หลายเรื่อง แต่ประเด็นหลักที่เน้นก็คือเรื่องของการเจริญเติบโตหรือเป็นความพยายามที่จะอธิบายว่าอะไรทำให้ความมั่งคั่งแห่งชาติเพิ่มขึ้นหรือลดลง⁴

ตามแนวความคิดของ อัดัม สมิธ กระบวนการของการเจริญเติบโตหรือความมั่งคั่งเกิดจากการเพิ่มผลิตภาพ (productivity) ในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้การเพิ่มผลิตภาพจะเกิดขึ้นเพราะความชำนาญเฉพาะอย่าง (specialization) อันเป็นผลจากการแบ่งงานกันทำ (division of labor) นั่นคือทราบเท่าที่ระบบเศรษฐกิจมีการออมที่ก่อให้เกิดการลงทุนอย่างเพียงพอที่จะทำให้การแบ่งงานกันทำเป็นไปได้ และตลาดมีการขยายตัวและดำเนินไปโดยเสรีภายใต้ระบบการแข่งขันสมบูรณ์ (ไม่มีการควบคุมผูกขาด หรือแทรกแซงใด ๆ โดยรัฐบาล) มือที่มองไม่เห็น (invisible hands) หรือก็คือ กลไกตลาดจะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดสรรทรัพยากร (และกระจายผลผลิต) ของสังคม เกิดความลงรอยกันในผลประโยชน์ส่วนบุคคลและผลประโยชน์ของสังคมโดยส่วนรวม และทำให้เกิดกระบวนการของการเจริญเติบโตหรือมีความมั่งคั่งแห่งชาติเพิ่มขึ้น ดังนั้น กระบวนการที่ทำให้เกิดความมั่งคั่งก็คือกระบวนการสะสมทุนที่เกิดขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อตลาดขยายตัวออกไป

อย่างไรก็ดีกระบวนการของการเจริญเติบโตดังกล่าวไม่สามารถจะดำเนินไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งนี้เพราะ การแข่งขันกันระหว่างนายทุน ทำให้ค่าจ้างสูงขึ้น (เกินระดับพอยังชีพ) การที่ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้นจะทำให้ประชากรหรือแรงงานเพิ่มขึ้น อันจะมีผลให้พลังต่อรอง (bargaining strength) ของคนงานลดลง ค่าจ้างจะลดลงจนถึงระดับพอยังชีพ (subsistence level) ในขณะเดียวกันการแข่งขันกันลงทุนทำให้เกิดการแข่งขันกันในการใช้ทรัพยากรและแรงงาน และทำให้ผลตอบแทน

ของการลงทุนหรือก็คือกำไรลดลง ระบบเศรษฐกิจจึงเข้าสู่ภาวะชงกัณฑ์ (stationary state)

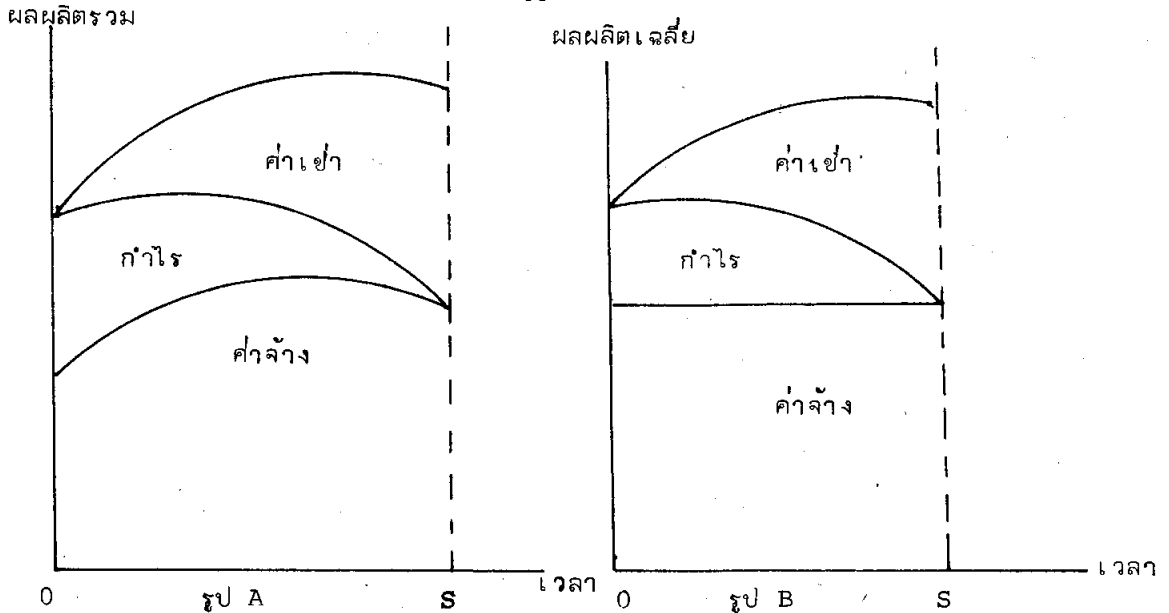
แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของอดัม สมิท ดังกล่าว มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกคนอื่น ๆ และนักเศรษฐศาสตร์ในสมัยต่อ ๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดว่าด้วยบทบาทของการสะสมทุนในกระบวนการของการเจริญเติบโต และการพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากนี้ อดัม สมิท ยังเสนอให้มีการใช้ผลผลิตต่อหัว (production per head) เป็นตัววัดระดับความเป็นอยู่ของคนในสังคม ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ที่มีการใช้ผลผลิตเฉลี่ย แทนผลผลิตรวม (aggregate production) ในการวัดระดับสวัสดิการสังคม^{5/}

1.2 ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเดวิด ริคาร์โด^{6/} (David Ricardo)

หนังสือชื่อ Principles of Political Economy and Taxation (1817) ของริคาร์โด มีส่วนอย่างมากในการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและภาวะชงกัณฑ์ทางเศรษฐกิจ ในหนังสือดังกล่าว ริคาร์โด (1772-1823) เน้นถึงสาเหตุของการสะสมทุนและขีดจำกัดแห่งการเจริญเติบโต (limits of growth) เขากล่าวว่าการสะสมทุนซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความเจริญเติบโต เกิดขึ้นเพราะนายทุนมองเห็นแนวโน้มของกำไร ดังนั้นเมื่อมีแนวโน้มที่จะได้กำไร นายทุนจะลงทุน การลงทุนหรือการสะสมทุนจะทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งจะมีผลให้ค่าจ้างสูงขึ้นในตอนแรกและมีผลให้ประชากร (และแรงงาน) ขยายตัว การขยายตัวของประชากรทำให้ค่าจ้างลดลง แต่ทำให้ความต้องการอาหารเพิ่มขึ้น เนื่องจากปริมาณที่ดินที่เหมาะสมแก่การเกษตรมีจำกัด ทำให้จำเป็นต้องใช้ที่ดินที่มีคุณภาพเลวลง ดังนั้นผลผลิตเฉลี่ยต่อคนงาน 1 คน หรือต่อเงิน 1 หน่วยที่ลงทุนในภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง หรือเกิดการลดน้อยถอยลงของผลผลิต (diminishing returns)

การแข่งขันการใช้ที่ดิน ทำให้เกิดค่าเช่า (rent) บนที่ดิน ซึ่งย่อมจะแบ่งเอามาจากส่วนที่เป็นผลตอบของนายทุนและแรงงาน ดังนั้น เมื่อค่าเช่าสูงขึ้น กำไรและค่าจ้างย่อมลดลง โดยที่การขยายการผลิตทางเกษตรทำไม่ได้เต็มที่ แรงกดดันของการเพิ่มประชากรย่อมจะทำให้ราคาอาหารสูงขึ้นด้วย การสูงขึ้นของราคาอาหารจะทำให้มีการเรียกร้องให้เพิ่มค่าจ้าง ซึ่งนายทุนอาจจะให้ได้ในตอนแรก (แต่มีผลให้กำไร

และแรงจูงใจในการลงทุนหรือการสะสมทุนลดลง) แต่เมื่อค่าเช่าสูงขึ้นเรื่อย ๆ กำไรของนายทุนลดลง ดังนั้น นอกจากนายทุนจะไม่สามารถให้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น ยังอาจต้องลดค่าจ้างลงเมื่อการแข่งขันในการใช้ที่ดินรุนแรงขึ้น ดังนั้นเมื่อค่าเช่าสูงขึ้นเรื่อย ๆ ค่าจ้างจะลดลงจนถึงระดับพอยังชีพ กำไรจะลดลงจนหมด นั่นคือ ระบบเศรษฐกิจจะเข้าสู่ภาวะชงักงัน (stationary state) นั้นเอง (ดูรูป)

รูปข้างต้นแสดงถึงการแบ่งส่วนของรายได้ของสังคมตามแนวความคิดของริคาร์โด

รูป A พิจารณาผลผลิตหรือรายได้รวมของสังคม เมื่อการเพาะปลูกขยายตัวจนเข้าใกล้ขีดจำกัดของการเจริญเติบโต (จุดชงักงันทางเศรษฐกิจ) ผลตอบแทน (ค่าเช่า) ของที่ดิน (ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่มีจำกัด) เพิ่มขึ้น ขณะที่กำไรหดตัวจนเท่ากับศูนย์ ผลตอบแทน (ค่าจ้าง) ของแรงงานเพิ่มในอัตราเท่ากับการเพิ่มของแรงงาน อัตราเพิ่มของประชากรซึ่งเดิมเคยเพิ่มในอัตราสูงจะลดลงเป็นศูนย์เมื่อมีการใช้ที่ดินหมดสิ้น

รูป B พิจารณาจากผลผลิตหรือรายได้เฉลี่ย ค่าจ้างจะคงที่ที่ระดับพอยังชีพ ขณะที่ผลตอบแทนของปัจจัยอื่นเพิ่มขึ้นเมื่อผลผลิตเพิ่ม แต่เมื่อเข้าใกล้ขีดจำกัดของการเจริญเติบโต กำไรลดต่ำลงขณะที่ค่าเช่าเพิ่มสูงขึ้น

จะเห็นได้ว่าตัวแบบของริคาร์โด มีสมมุติฐานพื้นฐานสำคัญ 2 ข้อคือ สมมุติฐานเกี่ยวกับการลดน้อยถอยลงของผลผลิต (diminishing returns) ซึ่งกล่าวข้างต้น และสมมุติฐานเกี่ยวกับแรงงานส่วนเกินในภาคเกษตร (ด้วยการกล่าวถึงความเป็นไปได้ในภาคอุตสาหกรรมที่จะดึงแรงงานมาจากภาคเกษตรโดยไม่ต้องขึ้นค่าจ้าง)⁷⁷

นอกจากนี้ ตัวแบบ (model) ของริคาร์โด ยังมีลักษณะเป็นตัวแบบระบบเศรษฐกิจ 2 สาขา (two-sector model) คือมีการแยกพิจารณาภาคเกษตรและอุตสาหกรรม ตัวแบบของริคาร์โดยังกล่าวถึงเรื่องของการกระจายรายได้⁸⁷ การวิเคราะห์ของเขาเสนอแนะว่า ถ้าประเทศอังกฤษมิได้ละทิ้งกฎหมายเกี่ยวกับข้าวโพด (the corn law) ซึ่งปกป้องเกษตรกรจากการแข่งขันจากต่างประเทศ และปล่อยให้มีการนำเข้าอาหารเพื่อใช้ในการปฏิวัติอุตสาหกรรม จะมีการกระจายรายได้ใหม่จากนายทุนไปสู่เจ้าของที่ดิน (โดยค่าจ้างจะอยู่ที่ระดับพอยังชีพ) ริคาร์โดถือว่าชนชั้นนายทุนเป็นผู้สะสมทุน และเจ้าของที่ดินเป็นผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ดังกล่าวจึงเป็นผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการค้าเสรีจึงเป็นสิ่งที่พึงประสงค์

1.3 ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโรเบิร์ต มัลธัส (Robert Malthus)

มัลธัส (1766-1834) เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีของพวกคลาสสิก เขาได้เสนอแนวคิดสำคัญ ๆ ของเขาในหนังสือ 2 เล่มคือ Easay on the Principle of Population (1798) และ Principles of Political Economy (1820) กล่าวโดยสรุป เขาอธิบายการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ⁸⁸ โดยแบ่งระบบเศรษฐกิจเป็น 2 สาขา คือสาขาอุตสาหกรรม และสาขาเกษตรกรรม (เป็น two sector model) ภาคอุตสาหกรรม เป็นภาคการผลิตที่อาจให้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้นเมื่อขยายการผลิตออกไป (เป็น increasing returns) เพราะเขาเชื่อว่าความก้าวหน้าทางเทคนิคเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่คุณสมบัติเบื้องต้นของภาคเกษตร คือ การลดน้อยถอยลงของผลตอบแทน (diminishing returns) เพราะที่ดิน (เขาสมมุติว่าที่ดินมีคุณภาพเหมือนกันเพราะต้องมีคุณภาพระดับหนึ่งจึงจะใช้ได้) มีจำกัด อย่างไรก็ตามก็ตีการหลีกเลี่ยงการลดน้อยถอยลงของผลตอบแทนอาจเป็นไปได้ ถ้ามีการพัฒนาเทคโนโลยีในภาคอุตสาหกรรมรวดเร็วพอ และมีการลงทุนมากพอที่จะดูดซับเอาแรงงานที่เพิ่มขึ้นในภาคอุตสาหกรรมได้หมด ทั้งนี้เพราะการลงทุนในสาขาเกษตรจะเกิดขึ้นจนกระทั่งที่ดินได้รับการปรับปรุงคุณภาพจนนำมาใช้ได้ จากนั้นโอกาสของการลงทุนโดยได้กำไรจะไม่มีอีกต่อไป โอกาสในการลงทุนโดยได้กำไรจะเกิดเฉพาะในสาขาอุตสาหกรรมเท่านั้น

ในตัวแบบ (model) ของมัลธัส ภาคอุตสาหกรรมอาจเกิดการว่างงานได้ถ้าหากมีการลงทุนไม่เพียงพอ นั่นคือระดับการจ้างงานจะขึ้นกับการลงทุน ดังนั้น

เราอาจกล่าวได้ว่า ผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมจะขึ้นอยู่กับจำนวนการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม หรือ

$$O_i = aQ_i$$

- เมื่อ O_i หมายถึง ผลผลิตในภาคอุตสาหกรรม
 a หมายถึง อัตราส่วนผลผลิตต่อทุน ($\frac{1}{a}$ ก็คืออัตราส่วนทุนต่อผลผลิตหรือ capital-output ratio) ซึ่งแสดงถึงปริมาณผลผลิตต่อทุน 1 หน่วย
 Q_i หมายถึง จำนวนทุนในภาคอุตสาหกรรม

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของปริมาณผลผลิตในภาคเกษตรเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป จึงขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงในประสิทธิภาพของทุน และจำนวนทุนในภาคอุตสาหกรรม นั่นคือ

$$\frac{dO_i}{dt} = a \frac{dQ_i}{dt} + Q_i \frac{da}{dt}$$

หรือก็คือ การเปลี่ยนแปลงของผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปจะเท่ากับผลรวมของ อัตราส่วนผลผลิตต่อทุน (a) คูณด้วย การเปลี่ยนแปลงของปริมาณทุนหรือการสะสมทุนในภาคอุตสาหกรรม และปริมาณทุนในภาคอุตสาหกรรม คูณด้วย การเปลี่ยนแปลงในอัตราส่วนของผลผลิตต่อทุน

ถ้าอัตราส่วนทุนต่อผลผลิต ($\frac{1}{a}$) เป็นค่าคงที่ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีเป็นไปในลักษณะที่เป็นกลาง (neutral technological improvement) จะเห็นได้ว่ากรณีนี้ $\frac{da}{dt} = 0$

ดังนั้น
$$\frac{dO_i}{dt} = a \frac{dQ_i}{dt}$$

นั่นคือ แนวโน้มการเพิ่มผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมเมื่อเวลาเปลี่ยนไป จะขึ้นอยู่กับอัตราการสะสมทุน (การลงทุน) ในภาคอุตสาหกรรม นั้นเอง

สำหรับภาคเกษตร ในระบบเศรษฐกิจที่โตแล้วหรือพัฒนาแล้วจะไม่มีโอกาสสำหรับการลงทุน แต่ในประเทศด้อยพัฒนาจะต้องการทุนเพื่อเพิ่มอุปทาน (supply) ที่ดิน (ที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว) เราสามารถแสดงความสัมพันธ์ของผลผลิตในภาคเกษตรของประเทศกำลังพัฒนา ว่าขึ้นอยู่กับอุปทานแรงงานในภาคเกษตร และสต็อกของที่ดินที่ได้รับการปรับปรุงคุณภาพ นั่นคือ

$$O_a = f(L_a, K)$$

- เมื่อ O_a หมายถึงผลผลิตในภาคเกษตร
 f คือฟังก์ชันการผลิต (production function)
 L_a คืออุปทานแรงงานในภาคเกษตร
 K คือจำนวน stock ของที่ดินที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของผลผลิตในภาคเกษตรเมื่อเวลาเปลี่ยนไป จะขึ้นอยู่กับ ผลผลิตภาพส่วนเพิ่มของแรงงาน คุณด้วย การเพิ่มขึ้นของแรงงาน บวกด้วย ประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของการใช้ที่ดินที่ได้รับการปรับปรุง คุณด้วย การปรับปรุงที่ดิน นั่นคือ

$$\frac{dO_a}{dt} = \frac{\int f(L_a, K)}{\int L_a} \cdot \frac{dL_a}{dt} + \frac{\int f(L_a, K)}{\int K} \cdot \frac{dK}{dt}$$

โดยที่ในประเทศพัฒนาแล้วจะไม่มีโอกาสในการลงทุนในภาคเกษตร (เพราะที่ดินได้รับการปรับปรุงหมดแล้ว) ดังนั้น $\frac{dK}{dt} = 0$ ดังนั้น

$$\frac{dO_a}{dt} = \frac{\int f(L_a, K)}{\int L_a} \cdot \frac{dL_a}{dt}$$

หรือก็คือ การเปลี่ยนแปลงของผลผลิตในภาคเกษตรเมื่อเวลาเปลี่ยนไปจะเท่ากับผลคูณของ ประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของแรงงานในภาคเกษตรและอัตราการเพิ่มของแรงงานในภาคเกษตร นั้นเอง เราทราบว่า ในภาคเกษตรประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของแรงงาน [ผลผลิตในภาคเกษตรที่ได้เพิ่มขึ้นเมื่อจ้างคนงานเพิ่มขึ้น 1 คน :

$$\frac{f(L_a, K)}{L_a}] \text{ จะมีค่าเป็นบวกแต่ลดลงเรื่อย ๆ เมื่อจ้างงานเพิ่มขึ้น (เพราะการลด}$$

น้อยถอยลงของผลตอบแทนเนื่องจากที่ดินมีจำกัด) ส่วนอัตราการเพิ่มกำลังแรงงานในภาคเกษตร ($\frac{dL_a}{dt}$) จะเพิ่มขึ้นจนกระทั่งการลงทุนสุทธิในภาคเกษตรหมดไป (เพราะกำไรในภาคเกษตรลดลงจนต่ำมากอันเป็นผลมาจากการที่ผลผลิตต่อหัวในภาคเกษตร ($\frac{O_a}{L_a}$) ลดลงเพราะการจ้างงานเพิ่มขึ้น) เมื่อภาคเกษตรหยุดการขยายตัวพร้อม ๆ กับการที่รายได้ในภาคเกษตรลดลง อุปสงค์หรือตลาดสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมจะไม่ขยายตัว ในที่สุดการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรมก็จะหยุดซังก เช่นเดียวกับภาคเกษตร ซึ่งก็หมายความว่ากระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเกิดการซังกัน หรือระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะซังกัน (Stationary State) นั้นเอง

Malthus ยังได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการเพิ่มประชากรและการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ เขาเชื่อว่า ประชากรมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเมื่อไม่มีความกดดันจากการครองชีพ ดังนั้น ถ้าค่าจ้างสูงขึ้นกว่าระดับพอยังชีพ ประชากรจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยที่อัตราเพิ่มของประชากรจะเป็นไปในแบบอนุกรมเรขาคณิต (geometric progression) เช่น จาก 2, 4, 8, 16, 32,..... แต่ความสามารถในการเพิ่มการผลิตอาหารจะเป็นไปในแนวอนุกรมเลขคณิต (mathematic progression) เช่น จาก 2, 4, 6, 8, 10,..... ดังนั้นระบบเศรษฐกิจจะไม่สามารถผลิตอาหารได้ทันกับการเพิ่มของประชากร พร้อม ๆ กับการที่อุปทานของแรงงานสูงขึ้น ซึ่งจะมีผลให้เกิดแรงกดดันให้ค่าจ้างลดลง (กลับไปสู่ระดับพอยังชีพ)

1.4 ข้อวิจารณ์ หรือข้อจำกัดของทฤษฎีการเจริญเติบโตของสำนักคลาสสิก

นักเศรษฐศาสตร์ยุคต่อมาได้วิจารณ์ทฤษฎีหรือตัวแบบของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกว่ามีจุดอ่อนหรือข้อจำกัดหลายประการ ที่สำคัญได้แก่

ก. พวกคลาสสิกไม่ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีหรือการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ต่อการเพิ่มผลผลิตหรือการขยายตัวของสังคม หรือประเมินความสำคัญของเรื่องดังกล่าวต่ำเกินไป

ข. ทฤษฎี กฎเหล็กแห่งค่าจ้าง (the iron law of wage) ที่กล่าวว่า ในระยะยาวค่าจ้างจะไม่สูงไปกว่าระดับพอยังชีพ ตั้งบนพื้นฐานของแนวคิดในเรื่องการเพิ่มประชากร ซึ่งก็คือตั้งอยู่บนพื้นฐานการวิเคราะห์ด้านอุปทาน แต่แท้ที่จริงค่าจ้างถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทาน ทฤษฎีนี้ไม่ได้นำเอาเรื่องของการเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุตสาหกรรม บทบาทของการรวมกลุ่มของแรงงาน มาร่วมพิจารณาในเรื่องการกำหนดค่าจ้างด้วย

ค. พวกคลาสสิกไม่ได้พิจารณาความเป็นไปได้ของกรณีที่เจ้าของที่ดินและทุนไม่ใช่เอกชน ความจริงก็คือว่า ถ้าที่ดินและทุนเป็นของรัฐ จะมีการใช้ที่ดินและทุน แม้ว่าจะไม่มีการจ่ายค่าเช่าและดอกเบี้ย แนวคิดเกี่ยวกับการไปสู่ภาวะชงกัจึงอาจไม่ถูกต้อง

ง. ทฤษฎีประชากรของมัลธัส ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่ถูกต้องเสมอไป โดยเฉพาะจากประสบการณ์ของประเทศที่ก้าวหน้าแล้ว การมีรายได้เพิ่มขึ้นหรือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกลับทำให้อัตราการเกิดลดลง แนวความคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเพิ่มประชากรเสนอว่า การพัฒนาในตัวของมันเองเป็นยาคุมกำเนิด (development is a contraceptive) การพัฒนาทำให้มีการรับเอาระบบวิถีชีวิตแบบใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และความจำเป็นของการต้องมีลูก เช่น ทัศนคติเกี่ยวกับการทำงาน (ความพยายามที่จะประสบความสำเร็จ ทำให้คนไม่อยากมีลูก) หรือสถาบันทางสังคมบางอย่างทำให้บทบาทที่เคยเป็นของลูกหลานลดลง (เช่น การมีเงินบำนาญ บำนาญ การมีบ้านพักคนชรา ทำให้ความจำเป็นที่จะต้องพึ่งลูกหลานลดลง) หรือความเชื่อถือที่ขยายตัวออกไปในเรื่องระบบครอบครัวเดี่ยว ทำให้บทบาทของลูกหลานในสถาบันครอบครัวแบบขยายไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไป

2. แนวคิดของเคนส์ (Keynes) เกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

John Maynard Keynes (1883-1946) มีชื่อเสียงในฐานะที่เสนอทฤษฎีการกำหนดขึ้นเป็นรายได้ประชาชาติ แม้ว่าการศึกษาของเคนส์จะสนใจในปัญหาระยะสั้น ลักษณะสถิตย (statics) แต่การศึกษาการกำหนดขึ้นเป็นรายได้

ประชาชาติที่ให้ความสนใจกับเรื่องการลดลงของการลงทุนและการจ้างงานในระยะยาว ทำให้การศึกษาของเคนส์เกี่ยวข้องกับเรื่องของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก

2.1 สาระสำคัญในทฤษฎีของเคนส์ที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

กล่าวโดยย่อ ทฤษฎีของเคนส์¹⁰⁷ เน้นวิเคราะห์การกำหนดขึ้นเป็นรายได้ประชาชาติ (income determination) โดยเน้นศึกษาในเรื่องสำคัญๆ 3 ประการคือ

ก. ตัวกำหนดในทันที (the immediate determinants) ของรายได้หรือปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อรายได้และการจ้างงาน

ซึ่งในเรื่องนี้ มีข้อสรุปว่า ตัวกำหนดในทันทีหรือปัจจัยที่กำหนดรายได้และการจ้างงานโดยตรงคือ การบริโภคและการลงทุน : $Y = C + I$

เมื่อ	Y	คือรายได้
	C	คือการบริโภค
	I	คือการลงทุน

ถ้าพิจารณาระบบเศรษฐกิจเปิดและมีภาครัฐบาล ตัวกำหนดโดยทันทีของรายได้ประชาชาติก็คือ การบริโภค การลงทุน (ในภาคเอกชน) : $C + I$ การบริโภคและการลงทุนในภาครัฐบาล (G) และการบริโภคและการลงทุนสุทธิในภาคต่างประเทศ (X-M) นั่นคือ $Y = C + I + G + (X-M)$

ข. ตัวกำหนดในที่สุด (the ultimate determinants) ของรายได้และการจ้างงาน

ในเรื่องนี้เราสามารถสรุปได้ว่า ระดับการบริโภคถูกกำหนดโดยขนาดของรายได้ (income) สัดส่วนของการบริโภคต่อรายได้จะถูกกำหนดโดยนิสัยในการบริโภค และจะมีขนาดคงที่ (stable) ณ ระดับรายได้ระดับหนึ่ง ๆ แต่สัดส่วนของการบริโภคต่อรายได้จะลดลงเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น

ส่วนการใช้จ่ายลงทุนจะถูกกำหนดโดยอัตราดอกเบี้ย และประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุน (marginal efficiency of capital) หรืออัตราผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากการลงทุนใหม่ ทั้งนี้อัตราดอกเบี้ยจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในสภาพคล่อง (liquidity preference) และปริมาณเงิน (quantity of money) ส่วนประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุนขึ้นอยู่กับราคาค่าการเกี่ยวกับกำไรในอนาคต และราคาของทรัพย์สิน

ประเภททุน (supply price of capital assets) ดังนั้นปัจจัยที่กำหนดรายได้และการจ้างงานในที่สุด ได้แก่ ค่าแนวโน้มของการบริโภค (the propensity to consume) ความปรารถนาหรือความต้องการในการถือสินทรัพย์สภาพคล่อง (the desire for liquid assets) และการคาดคะเนอัตราผลกำไรจากการลงทุนใหม่ (the expected rate of profit from new investment)

ค. เคนส์เห็นว่า การปล่อยให้ทุกอย่างดำเนินไปเอง (laissez faire) เป็นเรื่องพินสมัย รัฐควรจะต้องแทรกแซงระบบเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการจ้างงานเต็มที่ การแทรกแซงทำได้โดยการควบคุม (ลด) อัตราดอกเบี้ย (เพื่อกระตุ้นการลงทุน) เพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาล (โดยใช้งบประมาณขาดดุล) และโดยการกระจายรายได้ใหม่ (redistribution) เพื่อให้เกิดการยกระดับการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค เป็นต้น การวิเคราะห์ของเคนส์อาศัยตัวแบบการกำหนดขึ้นเป็นรายได้ประชาชาติเป็นหลัก กล่าวคือ

โดยที่ $Y = C + I$ (รายได้ถูกกำหนดโดยการบริโภคและการลงทุน)

และ $Y = C + S$ (รายได้จะถูกแบ่งไปเพื่อการบริโภคและการออม)

$$I = S$$

เช่น การออมทำให้มีสินค้าคงเหลือในปริมาณเท่ากัน นั่นคือเกิดการลงทุนโดยไม่ตั้งใจ (involuntary investment) ในจำนวนที่เท่ากับการออม หรือถ้าผู้ประกอบการเพิ่มการลงทุน (โดยกู้เงินจากธนาคาร) ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจมีการว่างงานจะทำให้มีการจ้างงานในการผลิตสินค้าทุน หรือการผลิตสินค้าอื่น ๆ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นในระบบเศรษฐกิจ การเพิ่มรายได้จะมีผลให้การบริโภคและการออมเพิ่มขึ้น ระบบเศรษฐกิจจะได้ดุลยภาพเมื่อการออมเท่ากับการลงทุน ในกรณีที่ระบบเศรษฐกิจมีการจ้างงานเต็มที่ การลงทุนทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งผลที่ตามมาก็คือการลดการบริโภคของคนที่มีรายได้คงที่ และการออมจะเท่ากับการลงทุน ณ จุดดุลยภาพ

ในกรณีที่รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง $Y = C + I + G$

$$\text{และ } Y = C + S + T$$

โดยที่ G คือการใช้จ่าย (ในการบริโภคและการลงทุน) ของรัฐบาล

T คือภาษีที่รัฐบาลเรียกเก็บ ซึ่งก็คือเงินออมที่ถูกบังคับเรียกเก็บนั่นเอง

$$\text{เราได้ } S + T = I + G$$

$$S = I + (G - T)$$

นั่นคือ (ก) การออม (S) = การลงทุน + ส่วนเกินकुलในงบประมาณ

หรือ (ข) การออม (S) = การลงทุน - ส่วนขาดकुलในงบประมาณ

โดยที่ค่าใช้จ่ายในการบริโภคขึ้นกับรายได้ การเพิ่มขึ้นของรายได้ทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้น แต่ไม่มากเท่ากับรายได้ที่เพิ่ม และการบริโภคลดลงเมื่อรายได้ลดลงแต่ไม่มากเท่าเช่นกัน การผันเปลี่ยนของการใช้จ่ายลงทุนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรายได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริโภค ถ้าการลงทุนลดลง รายได้ลดลง การออมลดลง ซึ่งก็คือ การออมจะเท่ากับการลงทุน ณ ระดับรายได้และการจ้างงานที่ต่ำลง การลงทุนที่เพิ่มขึ้นมีผลให้รายได้ การบริโภค และการออมเพิ่มขึ้น ซึ่งก็คือการออมจะเท่ากับการลงทุน ณ ระดับรายได้และการจ้างงานที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตามเคนส์ เห็นว่า การจ้างงานเต็มที่เป็นกรณีพิเศษ คุณภาพ ณ ระดับต่ำกว่าการจ้างงานเต็มที่จะเป็นกรณีปกติทั่วไป ดังนั้นเมื่อการบริโภคและการลงทุนไม่เพียงพอที่จะดำรงรักษาระดับการจ้างงานเต็มที่ รัฐบาลควรพร้อมที่จะเพิ่มกระแสรายได้โดยการใช้งบประมาณขาดकुलหรือใช้มาตรการอื่น ๆ เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ

ในการวิเคราะห์ขนาดของการเปลี่ยนแปลงในรายได้ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในการใช้จ่าย หรือการลงทุน เคนส์ นำเอาทฤษฎีตัวทวี (multiplier) ของ R.F. Kahn มาร่วมวิเคราะห์ เช่น ถ้าเราสมมุติตามเคนส์ว่า แนวโน้มการบริโภค (propensity to consume) นั้นคงที่ ณ แต่ละระดับของรายได้ เราต้องการพิจารณาว่าการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติของการลงทุน (autonomous changes in investment) หรือการเปลี่ยนแปลงของการใช้จ่ายของรัฐบาล จะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับรายได้เพียงไร ตัวคูณ (multiplier) จะชี้ถึงผลของการเปลี่ยนแปลงของการใช้จ่ายเหล่านี้ในรายได้ ซึ่งสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในรายได้จะเท่ากับผลคูณของการเปลี่ยนแปลงในค่าใช้จ่ายกับค่าตัวคูณ : $\Delta Y = k(\Delta I)$

ในด้านการลงทุน ตัวกำหนดสำคัญของการลงทุนก็คือประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุน หรือ marginal efficiency of capital : MEC และราคาของทุน (supply price) หรือต้นทุนของการจัดหาทรัพย์สิน โดยเคนส์ให้นิยามคำว่า ประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุนว่าเท่ากับอัตราส่วนลดซึ่งทำให้ค่าปัจจุบันของกระแสผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้เท่ากับราคาของทรัพย์สิน ดังนั้น การลงทุนจะดำเนินไปเรื่อยจนถึงจุดที่ MEC เท่ากับอัตราดอกเบี้ย ค่า MEC จะผันแปรทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของการคาดการณ์เกี่ยวกับกำไรในอนาคตจากการลงทุนในปัจจุบัน เมื่อมีการเพิ่มของการลงทุน MEC จะมีแนวโน้มลดลง ด้วยเหตุผล 2 ประการ

ก. การคาดการณ์ของกำไรลดลง เพราะการแข่งขันในการลงทุน

ข. ราคาของทุนเพิ่มขึ้น เมื่ออุปสงค์เพิ่มขึ้น

ซึ่งเคนส์บอกว่า ในระยะยาวปัจจัยข้อ ก. สำคัญกว่า

เมื่อสังคมรวยขึ้นหรือรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นก็จะยากขึ้นที่จะรักษาระดับการจ้างงานเต็มที่ เพราะระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจะมีความยากลำบากขึ้นในการรักษาระดับการลงทุนให้เพียงพอ เว้นแต่ว่าอัตราดอกเบี้ยต่ำพอ ถ้า MEC ลดลงเร็วกว่าอัตราดอกเบี้ย เพราะการมองโลกในแง่ร้ายของนักลงทุน การลดลงของอัตราดอกเบี้ยก็จะไม่เพิ่มการลงทุน เคนส์ให้ข้อสรุปว่าจะมีแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร เช่นที่อดัม สมิท ริคาร์โด มาร์กซ และคนอื่น ๆ เช่น พวกมาจินัลริสต์ (marginalists) พูดถึง (แต่ด้วยเหตุผลที่ต่างกัน)

ตัวกำหนดการลงทุนที่สำคัญอีกตัวหนึ่ง คือ อัตราดอกเบี้ย แต่เคนส์ไม่เห็นด้วยที่ว่าอัตราดอกเบี้ยทำให้อุปสงค์ของเงินออมเพื่อใช้ในการลงทุนเท่ากับอุปทานของเงินออม เขาอธิบายว่า อัตราดอกเบี้ยไม่ใช่รางวัลของการออม (ถ้าคนถือเงินออมในลักษณะของเงินสดเขาไม่ได้ดอกเบี้ย) การออมจึงขึ้นอยู่กับรายได้มากกว่า อัตราดอกเบี้ยเป็นรางวัลสำหรับการยอมเสียสละสภาพคล่อง ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในเรื่องสภาพคล่อง (liquidity preference) และปริมาณเงิน (ธนบัตร เหรียญกษาปณ์ และเงินฝาก)

ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในการสนับสนุนการจ้างงานเต็มที่ เคนส์เห็นว่ารัฐบาลมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้เกิดเสถียรภาพ ณ ระดับการจ้างงานเต็มที่ ตัวอย่างเช่น รัฐบาลควรกระตุ้นการลงทุนของเอกชนในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ โดยพยายามลดอัตราดอกเบี้ยด้วยการใช้นโยบายของธนาคารกลาง หรือโดยการใช้นโยบายงบประมาณขาดดุล หรือโดยการกระตุ้นการกระจายรายได้เพื่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นในแนวโน้มการบริโภค (the propensity to consume) ด้วยการเก็บภาษีและลดอัตราดอกเบี้ย

2.2 ข้อวิจารณ์แนวคิดของเคนส์เกี่ยวกับการเจริญเติบโต

ทฤษฎีของเคนส์ให้คำตอบต่อปัญหาการเจริญเติบโตในหลาย ๆ เรื่อง แต่ก็ได้รับการวิจารณ์ว่าจะนำมาใช้ได้เพียงไร ข้อวิจารณ์ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

ก. ส่วนที่เกี่ยวกับปริมาณเงินและการเพิ่มของผลผลิตและราคา

ในทฤษฎีของพวกคลาสสิก เงินไม่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรค่าที่แท้จริง (real factors) เช่น ผลผลิตและการจ้างงาน แต่ในทฤษฎีของเคนส์เงินมีอิทธิพลต่อค่าของผลผลิตและการจ้างงานที่ระดับดุลยภาพ ข้อโต้แย้งที่สำคัญของพวกเคนส์และพวกคลาสสิก อยู่ที่ความแตกต่างระหว่างอุปสงค์ของเงินและอุปทานของเงิน

ในทฤษฎีของพวกคลาสสิก การเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินทำให้เงินที่ถือไว้เพิ่มขึ้น เพราะตามปกติมนุษย์ที่มีเหตุผลจะไม่ถือเงินไว้เพราะเงินในตัวของมันเอง แต่ถือเงินไว้เพราะเงินเป็นสื่อในการจับจ่ายใช้สอย เงินที่เป็นส่วนเพิ่มนี้ถูกใช้ไปในการซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งจะผลักดันให้ราคาสินค้าเพิ่มขึ้น ณ ระดับผลผลิตที่มีอยู่ ถ้าอธิบายโดยทฤษฎีปริมาณเงิน (the quantity theory of money) : $M\bar{V} = P\bar{T}$

โดย M คือปริมาณเงิน

$\bar{V}$ คือจำนวนครั้งของการหมุนเวียนเปลี่ยนมือของเงิน

P คือราคาสินค้าหรือผลผลิต

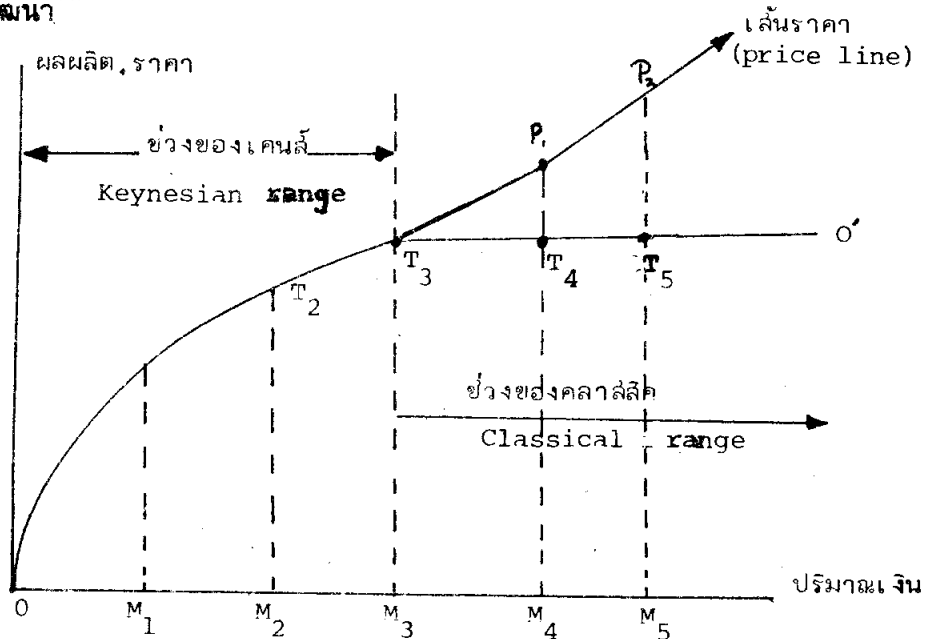
$\bar{T}$ คือผลผลิตของสังคม

$\bar{V}$, $\bar{T}$ ไม่เปลี่ยนเพราะ $\bar{V}$ ถูกกำหนดโดยธรรมเนียม และ $\bar{T}$ ก็ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีและขนาดทรัพยากรที่แท้จริงของสังคม ดังนั้น M เพิ่มขึ้นมีผลให้ P เพิ่มขึ้น (มีข้อวิจารณ์ว่า ถ้า V, T หรือทั้งคู่เปลี่ยน เมื่อ M เปลี่ยน นั่นคือ ความสัมพันธ์ทางตรงระหว่าง M และ P จะไม่เกิดขึ้น แต่นักเศรษฐศาสตร์การเงินรุ่นใหม่ (new Monetarists) เช่น ฟรีดแมน (Friedman) ชี้ว่า ถ้าอุปสงค์ต่อเงินมีคงที่ การเพิ่มของ M จะทำให้ P เพิ่มขึ้น แม้ว่าจะไม่ทันที นอกจากนี้ ณ ราคาระดับสูง ๆ การเพิ่มของ M จะสัมพันธ์กับการถือเงินเพื่อแลกเปลี่ยนหรือจับจ่ายใช้สอย ซึ่งสมมุติว่าเป็นสัดส่วนคงที่ของรายได้ ดังนั้นการใช้จ่ายจะเพิ่มขึ้นและราคาเพิ่มขึ้น)

ในทฤษฎีของเคนส์ การเพิ่มขึ้นของ M จะทำให้ราคาหุ้นเพิ่มขึ้น และอัตราดอกเบี้ยลดลง การลงทุนเพิ่มขึ้น ผลผลิตเพิ่มขึ้น และนำไปสู่ผลขั้นที่ 2 คือราคาเปลี่ยนแปลงแต่การเปลี่ยนแปลงราคาอาจไม่มาก เช่น ถ้าระบบเศรษฐกิจมีความสามารถส่วนเกิน (excess capacity) ผลกระทบต่อราคาอันเนื่องมาจากการเพิ่มของ M จะน้อยมาก ดังนั้น ถ้าเราห่วงใยสถานการณ์ที่มีการจ้างงานน้อย (under employment) ราคาจะไม่ได้รับผลกระทบตราบเท่าที่อุปทานของผลผลิตที่สนองตอบต่ออุปทานของเงินที่เพิ่มขึ้นมีความยืดหยุ่น ผลกระทบจะเกิดกับรายได้ ผลผลิต และการจ้างงานเท่านั้น (แต่ไม่เกิดกับราคา)

นอกจากนี้ทฤษฎีการเงินของเคนส์ยังตั้งอยู่บนรากฐานของข้อสมมติที่ว่าตลาดการเงินได้พัฒนาอย่างเข้มแข็งแล้ว ประชาชนมีโอกาสเลือกถือทรัพย์สินได้หลายอย่าง เช่น อาจจะไม่เลือกถือเงิน สินค้า หรือหลักทรัพย์อย่างอื่นที่ได้ผลตอบแทน เช่น พันธบัตรของธุรกิจต่าง ๆ ดังนั้นจึงมีการถือเงินเพื่อเก็งกำไรจากการขึ้นลงของราคาหลักทรัพย์ต่าง ๆ แทนที่จะใช้ไปในการซื้อสินค้า ผลของการเปลี่ยนแปลงราคาอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในปริมาณเงินจะน้อย อย่างไรก็ตามก็ค่อนข้างจะยากที่จะปรับใช้ทฤษฎีนี้ในประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากประเทศเหล่านี้มักจะมีรูปแบบที่เป็นทวิลักษณ์ในโครงสร้างของตลาด (market dualism) โดยเฉพาะตลาดเงิน ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ในเรื่องของทรัพย์สินทางการเงินที่อาจจะถือ หรือไม่มีความเชื่อมั่น หรือเชื่อถือทรัพย์สินรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ การลงทุนจะจำกัดอยู่ในรูปแบบบางอย่าง เช่น ถือทองคำหรือลงทุนในที่ดิน ดังนั้นแม้ว่าจะมีตลาดเงินที่มีการจัดองค์การ ตลาดเงินที่ไม่มีการจัดองค์การ (พ่อค้าหรือนายทุนเงินกู้) ก็ยังมีอำนาจสูง หรือมีบทบาทมาก

ดังนั้นเราจึงกล่าวว่า แนวคิดของพวกคลาสสิกจะเป็นจริงตามเท่าที่ความยืดหยุ่นของผลผลิตต่อปริมาณเงินมีค่าต่ำกว่า 1 (the elasticity of output to the money supply is less than unity) นั่นคือการเปลี่ยนแปลงในปริมาณเงิน 1% มีผลให้ผลผลิตในสังคมเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า 1% ดังนั้นราคาจะสูงขึ้น เมื่อปริมาณเงินเพิ่มขึ้น (สมมุติว่า ความช้าเร็วของการสนองตอบและโครงสร้างตลาดถูกกำหนดให้) ดังนั้นจึงมีการพูดกันว่า ทฤษฎีของพวกคลาสสิกสมเหตุสมผลกว่าทฤษฎีของเคนส์ ในประเทศกำลังพัฒนา^{11/}

ตามรูป เส้น OO' คือเส้นผลผลิตของสังคมที่สัมพันธ์กับปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ ถ้าปริมาณเงินเพิ่มขึ้นจาก OM_1 เป็น OM_2 และเป็น OM_3 ราคาจะไม่สูงขึ้นช่วงนี้จึงเป็นช่วงของเคนส์ (Keynsian range) ถ้าปริมาณเงินเพิ่มขึ้นมากกว่าระดับ OM_3 ผลผลิตไม่สามารถเพิ่มขึ้น ราคาสินค้าจะสูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากเส้นราคา (price line) ที่สูงกว่าเส้นผลผลิตของสังคม นั่นคือแนวคิดของพวกคลาสสิกจะเป็นจริงในช่วงที่ปริมาณเงินสูงกว่า OM_3 นั้นเอง

ข. ส่วนที่ว่าด้วยบทบาทของอุปสงค์มวลรวม

เราทราบว่าในขณะที่ทฤษฎีของพวกคลาสสิก เน้นที่ความสามารถในการผลิต (capacity) พวกเคนส์ (Keynsian) เน้นที่อุปสงค์มวลรวม แต่หากพิจารณาตลาดสินค้าและบริการ จะพบว่าลักษณะของประเทศกำลังพัฒนา (LDC_s) ยังขาดแคลนความสามารถในการผลิต (productive capacity) มากกว่าการขาดแคลนด้านความต้องการรวม^{12/} โอกาสที่ความต้องการมวลรวมจะอยู่ในระดับต่ำกว่าความสามารถในการผลิตตามอรรถาธิบายของเคนส์ โดยทั่วไปแล้วไม่น่าจะเกิดขึ้นบ่อยนัก (ในระดับจุลภาคอาจจะมีส่วนบ้างชนิดที่มีกำลังการผลิตสูงกว่าความต้องการ แต่ในระดับมวลรวมความสามารถในการผลิตน่าจะมากกว่าอุปสงค์มวลรวม) โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาว่าเศรษฐกิจเป็นระบบเปิด

ค. ส่วนที่ว่าด้วยการลงทุนและการสะสมทุน

ทฤษฎีการลงทุนของเคนส์ตั้งอยู่บนข้อสมมุติที่ว่า การสะสมทุนถึงจุดอิ่มตัวแล้ว ดังนั้นประสิทธิภาพของการสะสมทุนหน่วยสุดท้าย (MEC) จึงลดลงเมื่อการสะสมทุนเพิ่มขึ้น ทฤษฎีการลงทุนจึงมีอรรถาธิบายตามแบบทฤษฎี “การปรับระดับทุน” (stock adjustments) โดยใช้หลักทฤษฎีตัวเร่ง (acceleration principle) ซึ่งเน้นว่าระดับการลงทุนขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย สต็อกของทุน (capital stock) และระดับความต้องการรวมหรืออุปสงค์มวลรวม แต่สำหรับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ข้อสมมุติเช่นว่าอาจจะไม่ถูกต้อง ระดับการสะสมทุนในประเทศอาจจะยังไม่ถึงจุดอิ่มตัว ซึ่งอาจจะยังไม่ถึงจุดที่กฎการลดลงของผลตอบแทน (decreasing returns) จะใช้ได้ สำหรับสินค้าประเภททุน ระดับพัฒนาการเศรษฐกิจอาจจะยังอยู่ที่จุดที่ยังมีการเพิ่มขึ้นของผลตอบแทน (increasing returns) สำหรับสินค้าประเภททุนอยู่ก็ได้ ดังนั้นประสิทธิภาพของการสะสมทุนหน่วยสุดท้าย (MEC) อาจจะเพิ่มขึ้น หรืออย่างน้อยก็ไม่ลดลงก็ได้ ดังนั้นทฤษฎีการปรับระดับทุน (stock adjustment) และทฤษฎีตัวเร่ง (acceleration principle) จึงไม่น่าจะอธิบายพฤติกรรมของการลงทุนได้ดีนักในประเทศกำลังพัฒนา

อัตราดอกเบี้ยอาจจะมีความสำคัญในการกำหนดระดับการลงทุน

ในประเทศกำลังพัฒนาน้อยกว่าในประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยเหตุผลหลายอย่าง เช่น การมีโครงการส่งเสริมการลงทุน การลดหย่อนภาษี การหาเงินทุนให้เอกชนลงทุน การผ่อนปรนต่าง ๆ ตลอดจนระบบราชการที่มีการเลือกปฏิบัติและการฉ้อราษฎร์บังหลวง อาจจะทำให้บทบาทของอัตราดอกเบี้ยในการกำหนดพฤติกรรมของการลงทุนน้อยลง นอกจากนี้เงินลงทุนส่วนใหญ่ถ้าไม่ได้มาจากผู้ลงทุนเอง (self-finance) ก็มาจากธนาคารพาณิชย์ ซึ่งก็อยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มคนกลุ่มเดียวกันกับนักธุรกิจที่เป็นผู้ลงทุน ดังนั้น จึงเท่ากับว่าการลงทุนกับแหล่งของเงินทุนอยู่ภายใต้การควบคุมหรือภายใต้การเป็นเจ้าของของคนกลุ่มเดียวกัน อัตราดอกเบี้ยจึงมีความสำคัญน้อยลง นอกจากนี้ ทฤษฎีการปรับตัวของทุน (stock adjustment theory) ชี้ให้เห็นว่า ระดับการลงทุนมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับสต็อกของทุน กรณีจะเป็นเช่นนี้ก็ต่อเมื่อประสิทธิภาพของการสะสมทุนหน่วยสุดท้ายกำลังลดลง แต่ถ้าหากประสิทธิภาพของการสะสมทุนหน่วยสุดท้ายไม่ลดลง แต่กลับเพิ่มขึ้น ระดับการลงทุนอาจจะมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับสต็อกของทุนก็ได้ ปัญหาต่อไปก็คือ ทฤษฎีการปรับตัวของทุน (stock adjustment theory) โดยอาศัยทฤษฎีตัวเร่ง อธิบายว่าระดับการลงทุนขึ้นอยู่กับระดับความต้องการของสินค้าเพื่อบริโภค เพราะความต้องการสินค้าประเภททุนเป็นความต้องการแบบ “ความต้องการต่อเนื่อง” (derived demand) ดังนั้นในประเทศกำลังพัฒนา ถ้ามีอุปสงค์ต่อสินค้าสูงขึ้น ระบบเศรษฐกิจอาจลงทุนเพิ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น (ถ้าบรรยากาศทางการเมือง สังคม และนโยบายการส่งเสริมการลงทุนเอื้ออำนวยต่อการลงทุน ระดับการลงทุนก็จะสูง แต่ถ้าบรรยากาศเช่นว่าไม่มี แม้ว่าอัตราดอกเบี้ยต่ำเพียงใด ความต้องการรวมจะสูง เพียงใด ก็คงไม่กระทบต่อระดับการลงทุนเท่าใดนัก

ทางด้านระดับการบริโภค ลักษณะครอบครัวและการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ หรือระหว่างภูมิภาคในระบบเศรษฐกิจจะมีความสำคัญมากกว่าระดับของรายได้

ง. ส่วนที่วัดด้วยแรงงาน

สภาพของตลาดแรงงานในทัศนะของเคนส์ เป็นตลาดแรงงานของประเทศที่พัฒนาแล้ว คือ แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมและบริการ และค่อนข้างมีลักษณะผูกขาดหรือมีสหภาพแรงงานเข้มแข็ง ส่วนในประเทศด้อยพัฒนาแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม การว่างงานแฝง (disguised unemployment) และการทำงานต่ำกว่าระดับ (underemployment) มีอยู่ทั่วไป จึงสามารถเคลื่อนย้ายแรงงาน

มายังภาคอุตสาหกรรมและบริการได้อย่างไม่จำกัด ในประเทศด้อยพัฒนานั้น การรวมตัวของผู้ใช้แรงงานเป็นสหภาพกรรมกรที่เข้มแข็งก็ยังไม่มีการกำหนดระดับการจ้างงานจึงน่าจะแตกต่างกันอย่างมากกับทัศนะของเคนส์ ทั้งนี้เพราะในทัศนะของเคนส์ แรงงานเป็นปัจจัยที่มีอยู่อย่างจำกัดเมื่อเทียบกับสินค้าประเภททุน ซึ่งน่าจะเป็นปรากฏการณ์ที่ตรงกันข้ามกับข้อเท็จจริงในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งทุนเป็นปัจจัยที่ขาดแคลน ส่วนแรงงานกลับเป็นปัจจัยที่เหลือเฟือ ดังนั้นที่เคนส์ชี้ให้เห็นว่า คุณภาพของระบบเศรษฐกิจมักจะเกิดขึ้นในระดับที่มีการจ้างงานไม่เต็มที่เพราะสหภาพกรรมกรไม่ยอมให้อัตรากำลังต่ำลง (rigidity downward) จึงไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศด้อยพัฒนา

3. ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของฮาร์รอด-โดมาร์ (Harrod-Domar growth model)

ในช่วงทศวรรษ 1940 ฮาร์รอด (Roy F. Harrod) และโดมาร์ (Evsey Domar) ต่างก็ได้พัฒนาทฤษฎีหรือแบบจำลองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นมา โดยที่แบบจำลองหรือตัวแบบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของทั้งสองคล้ายคลึงกัน แบบจำลองทั้งสองจึงมักถูกเรียกรวม ๆ กันเสมอว่า Harrod-Domar growth model จริง ๆ แล้วตัวแบบทั้งสองมีจุดมุ่งหมายเบื้องต้นที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับการว่างงานในประเทศทุนนิยมก้าวหน้าทั้งหลาย แต่ตัวแบบของเขาทั้งสองกลับใช้มากในประเทศกำลังพัฒนา^{13/} ในฐานะที่เป็นแบบจำลองง่าย ๆ ที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และทุนที่ต้องการเพื่อการเจริญเติบโตในระดับนั้น ๆ

สมมุติฐานเบื้องต้นของตัวแบบนี้ก็คือว่า ผลผลิตของหน่วยเศรษฐกิจ (ไม่ว่าจะเป็นหน่วยผลิต อุตสาหกรรม หรือระบบเศรษฐกิจโดยส่วนรวม) จะขึ้นอยู่กับจำนวนทุนที่ลงทุนในหน่วยเศรษฐกิจนั้น ๆ ดังนั้น ถ้าผลผลิตของหน่วยเศรษฐกิจนั้น ๆ เท่ากับ Y และจำนวนทุนที่มีอยู่หรือสต็อก (stock) ของทุนคือ K ผลผลิตและสต็อกของทุนจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะนี้

$$Y = \frac{K}{k} \dots\dots\dots(1)$$

เมื่อ k คือค่าคงที่ที่เรียกว่า อัตราส่วนทุนต่อผลผลิต (capital output-ratio) ซึ่งแสดงถึงสัดส่วนของทุนต่อผลผลิต โดยปกติจะหมายถึงอัตราส่วนเพิ่มของทุนต่อผลผลิต (incremental capital-output ratio : ICOR) ซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในปริมาณผลผลิตเมื่อมีการเพิ่มขึ้นในการลงทุน เช่น ถ้า $k = 3 : 1$ ก็หมายความว่า การลงทุนเพิ่ม 300 ล้านบาท (ในโรงงานใหม่หรือการซื้อเครื่องมือทุน) จะทำให้หน่วยเศรษฐกิจนั้นสามารถเพิ่มผลผลิตปีละ 100 ล้านบาทไปอีกหลาย ๆ ต่อไปในอนาคต

$$\text{จาก } k = \frac{\text{ทุน}}{\text{ผลผลิต}} \text{ เราได้ว่า } \frac{1}{k} = \frac{\text{ผลผลิต}}{\text{ทุน}} \text{ หรือ จำนวนผล}$$

ผลิตที่ได้เมื่อมีการลงทุนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ดังนั้น ผลผลิตทั้งหมด (Y) จึงเท่ากับทุนที่มีทั้งหมดคูณด้วย $\frac{1}{k}$ ตามสมการข้างต้นนั่นเอง : ผลผลิต = ทุน x ผลผลิต

$$Y = K \cdot \frac{1}{k}$$

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตและการเปลี่ยนแปลงของการลงทุน เราจะได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของผลผลิต (ΔY) = การเปลี่ยนแปลงของการลงทุน (ΔK) คูณด้วย $\frac{1}{k}$ หรือก็คือ

$$\Delta Y = \frac{\Delta K}{k} \dots\dots\dots(2)$$

อัตราเพิ่มของผลผลิตหรืออัตราการเจริญเติบโต ($\frac{\Delta Y}{Y} = g$) จึงเท่ากับสมการที่ (2) หารด้วย Y

$$\frac{\Delta Y}{Y} = \frac{\Delta K}{k} / Y$$

$$g = \frac{\Delta K}{Y} \cdot \frac{1}{k} \dots\dots\dots(3)$$

โดยที่การเปลี่ยนแปลงในสต็อกของทุนในระบบเศรษฐกิจทั้งระบบ (ΔK) ก็คือการลงทุนที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจนั้น นั่นคือ $\frac{\Delta K}{Y} = \frac{I}{Y}$ และโดยที่ดุลยภาพของระบบเศรษฐกิจเกิดขึ้นเมื่อการลงทุน (I) เท่ากับการออม (S) ในระบบเศรษฐกิจ เราจะได้ $\frac{I}{Y} = \frac{S}{Y}$ ซึ่งก็คืออัตราการออม (saving rate : s) ดังสมการที่ (3) สามารถเขียนได้เป็น

$$g = \frac{s}{k}$$

ซึ่งสมการ $g = \frac{s}{k}$ นี้ก็คือ ความสัมพันธ์พื้นฐานสำหรับระบบเศรษฐกิจตามแนวความคิดของฮาร์รอด - โดมาร์ นั่นเอง สมการดังกล่าว แสดงว่า อัตราการเจริญเติบโตในระบบเศรษฐกิจ จะเท่ากับ สัดส่วนของอัตราการออมในระบบเศรษฐกิจและอัตราส่วนของทุนต่อผลผลิต ดังนั้นถ้านักวางแผนสามารถประมาณค่าหรือคำนวณค่าอัตราส่วนของทุนต่อผลผลิต (k) ของระบบเศรษฐกิจ นักวางแผนก็สามารถวางแผนเกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยกำหนดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต้องการจะบรรลุถึง (g) และคำนวณหาระดับการออมและการลงทุนที่ต้องการ เพื่อให้สามารถบรรลุอัตราการเจริญเติบโตที่ตั้งเป้าหมายไว้จากสมการพื้นฐานของฮาร์รอด - โดมาร์ ถ้า เช่น $k = 3:1$ เป้าหมายของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกำหนดไว้เท่ากับ 8% ก็หมายความว่า ระบบเศรษฐกิจนี้จะต้องมีอัตราการออม $s = g \cdot k = 8 \times 3 = 24\%$ นั่นก็คือ ในทุก ๆ 100 บาทของรายได้ประชาชาติจะต้องมีการออม 24 บาท เพื่อให้มีการลงทุนที่จะก่อให้เกิดรายได้ตามที่ต้องการ (ซึ่งเป็นระดับรายได้ที่เกิดจากการขยายตัวในอัตรา 8% นั่นเอง) สมการพื้นฐานของฮาร์รอด - โดมาร์ อาจใช้เพื่อคาดการณ์เกี่ยวกับอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ นั่นคือ จากค่าของอัตราส่วนของทุนต่อผลผลิตของสังคม และอัตราการออมหรืออัตราการลงทุนที่เป็นไปได้ สมการพื้นฐานของฮาร์รอด-โดมาร์ จะบอกถึงอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ หรืออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นไปได้ เช่น ถ้า $k = 5:1$, $s = 20\%$ เราจะได้ $g = \frac{s}{k} = \frac{20}{5} = 4\%$ เป็นต้น

3.1 ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของฮาร์รอด

กล่าวกันว่า ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ (modern growth theories) เริ่มต้นจากทฤษฎีของฮาร์รอด ที่เสนอในบทความชื่อ An Essay in Dynamic Theory ซึ่งตีพิมพ์ใน Economic Journal ในปี ค.ศ. 1939¹⁴ ในเรื่องของ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ฮาร์รอด ให้ความสำคัญกับบทบาทของการลงทุนหรือการ สะสมทุนอย่างมาก เขากล่าวว่า การลงทุนหรือการสะสมทุน นอกจากจะมีบทบาทใน ด้านอุปสงค์เพราะเป็นส่วนหนึ่งในอุปสงค์มวลรวม (aggregate demand) ของระบบ เศรษฐกิจ การลงทุนยังมีบทบาทในด้านอุปทาน เพราะการลงทุนทำให้ความสามารถใน การผลิตของระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ดังนั้นการพิจารณาขนาด และ/หรือ อัตราเพิ่มการ ลงทุนในระบบเศรษฐกิจจึงต้องคำนึงถึงบทบาท 2 ด้านของการลงทุนดังกล่าวด้วย นั่น คือ การลงทุน (ซึ่งเป็นการเพิ่มอุปสงค์มวลรวมที่มีต่อสินค้าและบริการ) จะต้องมี ขนาดที่พอดีทำให้อุปสงค์มวลรวมในระบบเศรษฐกิจเท่ากับอุปทานมวลรวมอันเกิดจาก ความสามารถในการผลิตเดิมและความสามารถในการผลิตที่เพิ่มขึ้นเพราะการลงทุนที่ เพิ่มขึ้นนั้นด้วย ระบบเศรษฐกิจจึงจะอยู่ในดุลยภาพคงที่ได้ ดังนั้น ถ้าระบบเศรษฐกิจมี รายได้ประชาชาติอยู่ที่ระดับการจ้างงานเต็มที่ การจะรักษาระดับรายได้ประชาชาติที่มี การจ้างงานเต็มที่ไว้ให้ได้ในปีต่อ ๆ ไป ย่อมหมายความว่า อัตราการลงทุนที่เพิ่มขึ้น จะต้องเป็นอัตราการลงทุนที่พอดีทำให้รายได้ประชาชาติโดยมีการจ้างงานเต็มที่เท่ากับ มูลค่าผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการใช้ความสามารถในการผลิตและการจ้างงานเต็มที่ (effective demand = effective supply) ด้วย

ในการเสนอตัวแบบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ฮาร์รอดมีข้อ สมมุติดังนี้

ก. ระบบเศรษฐกิจที่มีการจ้างงานเต็มที่ (full employment) ระดับ เทคโนโลยีคงที่ ไม่มีการแทรกแซงจากรัฐบาล (เขาไม่สนใจตัวแปรภาครัฐบาล) ไม่มี การค้าระหว่างประเทศ (ระบบเศรษฐกิจแบบ ปิด)

ข. ไม่มีปัญหาความล่าช้าของเวลา (time lags) ดังนั้นการลงทุนในปี ไດจะให้ผลผลิตในปีนั้น

ค. การผลิตอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความคงที่ในสัดส่วนการผสมใช้ของ ปัจจัย (fixed-proportion of factors of production) นั่นคือ ปัจจัยการผลิตทดแทน กันไม่ได้

ง. การออมขึ้นอยู่กับรายได้ : $S_t = sY_t$

และแนวโน้มของการออมเฉลี่ย (average propensity to save : $\frac{S}{Y}$) = แนวโน้มของการออมส่วนเพิ่ม (marginal propensity to save : $\frac{\Delta S}{\Delta Y}$) = s นอกจากนี้การออมทรัพย์ที่ตั้งใจไว้ จะเท่ากับการออมทรัพย์ที่เกิดขึ้นจริง (ประชาชนสามารถออมได้จริง ๆ อย่างที่ตั้งใจไว้เสมอ)

จ. การลงทุนที่ตั้งใจไว้ (intended investment) จะเป็นสัดส่วนคงที่ของการเปลี่ยนแปลงในปริมาณผลผลิตในงวดนี้ นั่นคือ

$$I_t = k (Y_t - Y_{t-1})$$

เมื่อ I_t คือการลงทุนที่ตั้งใจ หรือก็คือการเพิ่มขึ้นในสินทรัพย์ : ΔK
 k = ค่าคงที่

$$Y_t - Y_{t-1} = \text{คือการเปลี่ยนแปลงในปริมาณผลผลิตในงวดนี้} = \Delta Y$$

ดังนั้นเราจะได้ว่า $k = \frac{I_t}{(Y_t - Y_{t-1})} = \frac{\Delta K}{\Delta Y}$ ซึ่งก็คืออัตราส่วนเพิ่มของทุนต่อผลผลิต (incremental capital output ratio)

ฉ. อัตราส่วนทุนต่อผลผลิตเฉลี่ย (average capital-output ratio : $\frac{K}{Y}$) เท่ากับ อัตราส่วนเพิ่มของทุนต่อผลผลิต (incremental capital output ratio : $\frac{\Delta K}{\Delta Y}$)

จากข้อสมมุติฐานดังกล่าว ฮาร์รอดได้เสนอตัวแบบการจำเวียนเติบโตทางเศรษฐกิจโดยกล่าวว่า เพื่อให้รายได้ในแต่ละปีอยู่ในดุลยภาพที่มีการจ้างงานเต็มที่ การออมโดยตั้งใจจะต้องเท่ากับการลงทุนโดยตั้งใจ : $S_t = I_t$

$$sY_t = k (Y_t - Y_{t-1})$$

เราได้ว่า

$$sY_t = k \Delta Y_t$$

หรือ

$$\frac{\Delta Y_t}{Y_t} = \frac{s}{k}$$

นั่นคืออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นที่ต้องการ หรืออัตราการจำเวียนเติบโตทางเศรษฐกิจที่จะประกันว่าการเพิ่มขึ้นในรายได้ประชาชาติที่มีการ

จ้างงานเต็มที่จะพอดีเท่ากับความสามารถในการผลิตที่เพิ่มขึ้นจากการจ้างงานเต็มที่

$$(G_w) = \frac{s}{k}$$

ตัวแบบของฮาร์รอดดังกล่าว ($G_w = \frac{s}{k}$) ชี้ให้เห็นว่าการเพิ่มอัตรา
การจำเรี่ยเติบโตทางเศรษฐกิจอาจทำได้โดยการเพิ่มอัตราออมในระบบเศรษฐกิจ
(s) เมื่อ k คงที่

อย่างไรก็ดีในขณะใดขณะหนึ่ง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น
จริง (actual rate of growth : G) อาจไม่เท่ากับการเจริญเติบโตที่ต้องการหรือการ
เจริญเติบโตแบบประกัน (warranted rate of growth : G_w) เนื่องจากผู้ออมและผู้ลง
ทุนบางครั้งอาจมิใช่กลุ่มเดียวกัน ความแตกต่างระหว่าง G และ G_w อาจทำให้เกิด
สถานการณ์การผลิตที่มากเกินไป (overproduction) หรือการผลิตน้อยเกินไป
(underproduction) ในระบบเศรษฐกิจ เช่น ถ้า $G > G_w$ ก็หมายความว่าสัดส่วน
ระหว่างอัตราการออมที่เกิดขึ้นจริง (ซึ่งเท่ากับ s หรืออัตราการออมที่ตั้งใจตามสมมุติ
ฐานข้อ ง.) และอัตราส่วนทุนต่อผลผลิต (k^*) ที่เกิดขึ้นจริง จะต้องมากกว่าสัดส่วน
ระหว่างอัตราการออมที่ตั้งใจ (s) และอัตราส่วนทุนต่อผลผลิตที่ต้องการ (k) ที่จะ
รักษาระดับการผลิตที่เพียงพอกับอุปสงค์ต่อสินค้าที่เกิดขึ้นเพราะรายได้ที่เกิดขึ้น

โดยที่ $G > G_w$

นั่นคือ $\frac{s}{k^*} > \frac{s}{k}$

ย่อหมายความว่า $k > k^*$ หรือปริมาณการสะสมทุนที่ต้องการมากกว่า
การสะสมทุนที่เกิดขึ้นจริง แสดงว่า การสะสมทุนหรือการลงทุนจริงมีไม่เพียงพอที่จะ
รักษาระดับการเพิ่มขึ้นของผลผลิตที่เพียงพอไว้ได้ นั่นคือเกิดการผลิตน้อยเกินไป
(underproduction) ในระบบเศรษฐกิจ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การที่ $G > G_w$ หมายความว่า
รายได้ในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นมาก จนทำให้เกิดความต้องการที่จะลงทุนมากกว่า
อุปทานของทุนที่มีอยู่หรือมากกว่าการลงทุนที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น นั่นเอง

$$\text{แต่ถ้า } G < G_w \rightarrow \frac{s}{k^*} < \frac{s}{k}$$

นั่นคือ $k < k^*$ หรือปริมาณการสะสมทุนที่ต้องการมีน้อยกว่าการสะสมทุนที่เกิดขึ้นจริง การลงทุนมากเกินไปทำให้เกิดการผลิตมากเกินไปความต้องการ (overproduction) กล่าวอีกนัยหนึ่ง การที่ $G < G_w$ หมายความว่า รายได้ในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเกินไป ทำให้ความต้องการที่จะลงทุนของผู้ผลิตมีน้อยกว่าอุปทานของทุนที่มีอยู่ในขณะนั้น นั่นเอง

ถ้าระบบเศรษฐกิจมีการจ้างงานเต็มที่ และทรัพยากรถูกใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ หมายความว่า อัตราการเจริญเติบโตที่ต้องการ (G_w) จะเท่ากับอัตราการเจริญเติบโตสูงสุดที่เป็นไปได้ของสังคม หรืออัตราการเจริญเติบโตตามธรรมชาติ (natural rate of growth ; G_n) แต่ถ้าอัตราการเจริญเติบโตที่ต้องการหรืออัตราการเจริญเติบโตแบบประกันสูงกว่าอัตราการเจริญเติบโตตามธรรมชาติ หรืออัตราการเจริญเติบโตสูงสุดที่เป็นไปได้ ($G_w > G_n$) ย่อมหมายความว่าเศรษฐกิจนั้น ๆ มีกำลังที่จะพัฒนาได้อย่างจำกัด ดังนั้น อัตราการเจริญเติบโตแบบประกันจะสูงกว่าอัตราการเจริญเติบโตที่เป็นจริง ($G_w > G$) ด้วย นั่นคือระบบเศรษฐกิจนั้น ๆ มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำเกินไป หรือก็คือเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในสภาพตกต่ำนั่นเอง

ในทางตรงกันข้าม ถ้า $G_w < G_n$ แสดงว่า $G_w < G$ ด้วย ประเทศนั้น ๆ จะมีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจเพราะมีการเจริญเติบโตในอัตราสูงกว่าที่ต้องการ แต่ถ้า $G = G_n = G_w$ ระบบเศรษฐกิจอยู่ในดุลยภาพ เพราะอัตราการเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นจริงเท่ากับอัตราการเจริญเติบโตสูงสุดที่เป็นไปได้ และเท่ากับอัตราการเจริญเติบโตแบบประกัน

3.2 ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโดมาร์

ดังได้กล่าวแล้วว่า ในขณะที่ฮาร์รอดได้เสนอตัวแบบเกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดมาร์ซึ่งได้ศึกษาเรื่องการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเช่นกันก็ได้เสนอตัวแบบที่คล้ายคลึงกับของฮาร์รอด ในบทความ 2 ชิ้นของเขาคือ “Capital Expansion, Rate of Growth, and Employment” ที่พิมพ์ใน *Econometrica* (1946) และ “Expansion and Employment” ที่พิมพ์ใน *American Economic Review* (1947) เขาให้ความสำคัญกับบทบาทของทุนในกระบวนการของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับฮาร์รอด กล่าวคือ เขามีความเห็นเช่นเดียวกับฮาร์รอดว่าการลงทุนก่อให้เกิดรายได้ เพราะเป็นส่วนหนึ่งในอุปสงค์มวลรวม และการลงทุนยังทำให้กำลังการผลิตในระบบเศรษฐกิจสูงขึ้น ดังนั้น เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ทุนที่เพิ่ม